

CSALÁD- ÉS HÁZTÖRTÉNET EGY VESZPRÉM, TEMETŐ-HEGYI RÉGI NÉMET FAMILIA TAGJÁNAK EMLÉKEI ALAPJÁN

Az ulmi Donauschwäbisches Zentralmuseum, azaz a Dunai Svábok Központi Múzeuma azzal a céllal alakult meg, hogy az 1700-as évektől Közép-Európa különböző vidékeire települt németek történetét, életét és kultúráját összegyűjtse, megőrizze és bemutassa.

A múzeum gyűjtőterülete így a Kárpát-medence német lakta vidékeire is kiterjed. A múzeum nemcsak etnográfiai, történeti, hanem képzőművészeti kiállításoknak is helyet ad. A mostanában Európában oly népszerű jelenkutatáshoz kapcsolódóan született meg a „Háztörténet. Német nyomokon a Duna menti országokban” című kiállítás ötlete.

A Dunai Svábok Központi Múzeuma által tervezett és összefogott kiállítás kilenc magyar, román és jugoszláv múzeum „határt nem ismerő” együttműködésének lesz az eredménye, amely a XVIII. és a XIX. században Dél-Európába bevándorolt németek történelmét és kultúráját tizenkét Duna menti lakóház példáján kívánja bemutatni. Célja a négy Dunai országban egyszerre interkulturális összehasonlításban is dokumentálni az emberek mai életkörülményeit.

A kiállítás létrehozása, amiben négy ország múzeuma a határokon való tekintet nélkül működnek közre, a mai napig egyedülálló kezdeményezés. Egy, a jövőben különösen Keletközép és Délkelet-Európa országaival összefonódó Európában a kiállításnak különösen nagy jelentősége van. Ezért nem csak Baden-Württemberg Tartománya, és a magyar Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatja, hanem hivatalosan is felvették a Brüsseli Európai Bizottság „Culture 2000 Framework Programm”-ba is.

A kiállítás 2002. július 5-től szeptember 29-ig Ulmban lesz megtekinthető, októbertől pedig a Budapesti Néprajzi Múzeumban. 2003-2005-ben viszont valamennyi partnermúzeumban sor kerül a kiállítás bemutatására, amely által a kiállítás nemzetközi jelentőséget nyer.

Minden egyes partnermúzeum a közösen meghatározott kereteken belül önálló munkát végez. A munka koordinálása, a kiállítási tárgyak, dokumentumok és a képek végső kiválasztása, valamint a kísérő szövegek szerkesztése és a kiállítás termi elrendezése, a partnermúze-

umokkal történő tudományos együttműködés alapján a Dunai Svábok Központi Múzeumának a feladata.

A kiállítás különlegessége egyrészt nemzetköziségében, másrészt abban rejlik, hogy mindenekelőtt azt szeretné bemutatni, hogyan él egy német ajkú család 2001-ben a Duna mentén.

A bemutatott projektbe 2001. májusában kapcsolódtam be a Laczkó Dezső Múzeum képviselőjeként. A konkrét gyűjtési, kutatási és feldolgozó munkát májusban kezdtem meg. Jelen tanulmányban részleteket közlök a kutatott témából, azaz egy veszprémi, Temető-hegyi régi, német familia család- és háztörténetéből, többnyire Debreczeni Jánosné visszaemlékezése alapján. A veszprémi Temető-hegy német közösségének jellemzése után a városrész lakóinak megélhetési lehetőségeit mutatom be. A tanulmány törzsét Debreczeni Jánosné család és háztörténetének ismertetése adja, 1920-tól egészen a mai napig.

Az országos méretű telepítés Lipót császárnak 1701-i rendeletével indult meg, hogy az új telepesek, akiket különböző ígéretekkel is hívogattak, „...az elpusztult, deserta falvakba új házakat építsenek, vagy a romokban lévőket kijavítsák és benépesítsék”.¹

A veszprémi püspök, Padányi Bíró Márton Mainz és Würzburg vidékéről származó németeket telepített Veszprémbe, a Temető-hegyre.² Az 1770-1790-es években már a környező német falvakból is érkeztek németek, akik szintén a Temető-hegyen telepedtek le. Az 1802-es összeírás szerint Veszprém lakossága magyar és német. Az inkolátus kérvények szerint folyamodók részben külföldről valók, Ausztriából, Bajor- és Szászországból, Morvából, Sziléziából, részben belföldről.³

Gyakori volt a házasság révén Veszprémbe érkezett német ajkú család is. A Temető-hegy a Veszprém környéki Márkó, Veszprémfajsz német településekkel igen szoros kapcsolatot tartott, többnyire rokonság alapján.

Hajas István veszprémi plébános végrendelete említi 1798. július 13-án, hogy a Szent László iskolát 1790-ben állította fel a Temető-hegyi svábok gyermekei számára, akik a múlt század folyamán erősen mutatták a magyarosodás hatását, miszerint „a mai nemzedék lassankint feledi az ősök nyelvét”.⁴

Sok régi német névvel találkozhatunk még ma is, bár sokan magyarosították a nevüket (Kellerből Komlós, Kövári, Kelédi, Kenéz famílianeveket vettek fel az 1900-as évek első felében). A régi családnevek az itt élők között: Jung, Sindler, Strumfauzer, Wingelmann, Arnhoffer, Straub, Framperger, Angerman, Kumli, Heizer, Léber, Bauer, Kraumer, Kranstein, Steigler.

A Temető-hegyen élő németek gazdálkodtak, földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak. Mint az ország más hagyományos közösségében, itt is a Gazdakör, vagy ahogy ők hívják, a Paraszt Kör, vagy Egylet szervezte a különböző közösségi összejöveteli alkalmakat. A téli báli időszakban a Szent Márton napi volt az első. Ezen alkalmakkor rézfúvós zenekar szolgáltatott zenét, s vagy 3 korosztály mulatott így együtt. A farsangi időszak zárásaként a 3 napos farsangvégi bálkat is megtartották, bár ebben az időszakban otthon is mulatoztak. Házaknál, családoknál, hol itt, hol ott találkoztak rendszeresen.

A szülőknek, sőt a nagyszülőknek is megvolt a társaságuk, korukbeli barátai. A gyerekek is korosztályok szerint rendeződtek egy társaságba.

Gyakran találkoztak, elsősorban vasárnap meg ünnepeken, amikor munkaszüneti nap volt. Sokszor egy családnál akár 3-4 különböző korosztály is összejöhettek. A rokonok, sógorok, szomszédok, barátok közös beszélgetéseire került így sor. A fiataloknak megengedték, hogy hívjanak ilyenkor egy zenészt, egy harmonikást, aki svábosan, gyönyörűen tudott muzsikálni, s a fiatalok mulattak, szórakoztak.

A gazdálkodás nagy munkáiban a barátok, rokonok, szomszédok, mint az ország más részein, itt is kiegészíték egymást. Az őszi, téli időszak tollfosztásai, kukoricafosztásai a munka mellett közösségi összejöveteli, valamint szórakozási lehetőséget teremtettek. Egészen a II. világháborúig éltek ezek a családok között oly szoros kapcsolatot fenntartó összejöveteli alkalmak.

A Temető-hegyi Szikra utcában, a mai Dózsavárosban él születése óta Debreczeni Jánosné, született Keller Anna Terézia, Teri néni. Egy régi, német familia tagja, akinek élete — a történelem okozta viszontagságok ellenére - sok mindent tükröz gyermekkorából, az akkori élet - és világszemléletből. Nehéz ebből bármit is kiragadni, s bemutatni, hiszen egy életet csak teljességében szabadna ábrázolni. Emlékeinek, valamint élete egyes állomásainak közzétételét így mindenképpen csupán töredékeként, az élet mozaikjaként kell értelmeznünk.

Az egymást segítő, szorgalmas, német ajkú családok világában nevelkedett Keller Teréz. Apai ágú ősapja, Keller Martinusz 1770 körül érkezett a Veszprém mellett fekvő Márkó községbe, itt kötött házasságot 1772-ben Wurzsinger Reginával. Nagyapja, Keller György Márkóról a veszprémi Temető-hegyre házasság útján költözött. Édesapja, Keller György már Veszprémben született. Anyai ági felmenői a mainzi érsekségből szá-

maznak, 1750 körül telepedtek le a Temető-hegyen. Nagyapja, Krammer János 1910-ben Amerikába vándorolt a jobb megélhetés reményében. Feleségének és kislányának is küldött hajójegyet, de ők az itt maradást választották. Így édesanyját, Krammer Terézt édesanyja, Jung Anna 2 éves korától egyedül nevelte. Szülei, Keller György és Krammer Teréz 1928-ban kötöttek házasságot, majd a Temető-hegyi Bakony utca 8. szám alá költöztek. Keller Teréz itt született 1929-ben, majd később testvérei is, Erzsébet, Katalin, György.

A régi Bakony utcai ház 1866-ban épült, háromszögletű volt, oromfala fehérre meszelt, évszámmal díszített, macskalépcsős, a belső elrendezését a Bakony, Balaton-felvidéken is megszokott szoba-konyha-szoba alkotta. Az első, utcai szobát nem nagyon használták, gyakorlatilag ez volt a *tisztaszoba*, a *hátsó szobában* éltek. A konyha bolthajtásos, kürtös kéményű volt valamikor, később azonban ezt lezárták, gyakorlatilag füsttelenítették. Három helyiséget létesítettek, a *liszteskamrát*, a *füstölőskamrát*, de maradt a konyha is.

A füstölőskamrának külön ajtaja volt, s a füst nem jött ki rajta. Itt füstölték a húst, ami kéménybe elhelyezett rudakon lévő vaskampókon függött, s így füstölődött.

A tisztaszobában nem volt sarokpad. Az udvar felőli falon, két szekrény állt egymás mellett, velük szemben két összetolt ágy. A szoba közepén asztal, négy székkal, a sarokban kis szekrény. Az utca felőli falon két ablak nyílt, közöttük nagy tükör lógott. Az ajtótól jobbra lévő sarokban állt az öntöttvas kályha. Ha véletlenül jött valaki, így könnyen be tudtak fűteni, hiszen hamar áttűzesedett, jött belőle a meleg.

A konyhából nyíló hátsó szobában lakott a Keller család. A szobában három ágy volt, az ajtóval átlósan szemben lévő sarokban kettő, egymás mellé tolva, a harmadikat pedig közvetlenül az ajtó elé helyezték, az udvari falhoz illesztve. Az ajtóval szemben, az udvar felőli sarokban az intarziás, sötétbarna sarokpad kapott helyet, fiókos asztallal (széthúzható tetejű). A fiókban az iratokat tartották. Mellette barna színű székek álltak, amelyeknek az ülése dombornyomású volt. A sarokpad és az ágyak között volt a szekrény. Az ajtótól balra eső sarokban állt a nagy tűzhely, amin főzni is lehetett. Ahogy nőtt a család, a szülők szobája lett a hátsó szoba, a nagymama és a gyerekek viszont a tiszta szobába költöztek, de csak nyárra. Télen összehúzódtak a hátsó szobába, s ott laktak. A tűzelővel való takarékoskodás végett csak egy szobában fűtöttek.

A hátsó szobának az udvar felőli falán volt egy kis ablak, a tisztaszobának az utca felőli falán pedig kettő. Az ajtótól balra, kézmagasságban szenteltvíztartó lógott, amelyben mindig volt szenteltvíz. A szoba berendezéséhez tartozott még egy feszület, egy zenélő doboz, és egy Ferenc Józsefet ábrázoló kép, amelybe a nagymama, első világháborút megjárt testvérenek a fényképét helyezte el.

Bár a szobában is volt tűzhely, általában a konyhában

főztek. A harmincas évek elejéig rakott tűzhely állt a konyhában, később ezt a *csikóstűzhelyre* cserélték. A konyha berendezését asztal, hokedlik, falba épített polcok alkották.

Mindig a konyhában jött össze a család. "A hátsó szobában is ettünk, meg a konyhában is. De vasárnap mindig a hátsó szobában, sokszor csak egy óraker." A család addig nem ebédel, amíg a családfő, Keller György haza nem ért. Az asztalhoz ülve először ő mert, utána felesége, a nagymama, majd a gyerekek. Mindig együtt ettek és egyszerre.

1967-ben, Keller György halálát követően már csak Keller Teréz testvérei és édesanyja laktak a Bakony utcai házat. Később eladták, s az édesanyjuk Teri néni öccséhez költözött. A régi berendezésből szinte semmi sem maradt, csupán néhány városládi festett tányér és négy szék. Ezeket Keller Teréz elköltözése után hozta el a szülői házból.

Az új lakók rögtön megkezdték a ház átépítését, Teri néni így emlékszik: "Éppen arra jártam, s nem volt más nálam, csak ez a szemüvegtok, amire felírhattam a ház oromzatán látható építési évszámot: 1866. Sajnos a régi ház házszámát nem sikerült megkapnom. Nagyon sokat álmodok azzal a házzal ma is."

Debreczeni Jánosné életében a szülői ház, a Bakony utca 8. mindmáig az egyik legmeghatározóbb emlék. Egyrészt maga a ház, másrészt az ott eltöltött esztendő, mintegy 20 év. A hagyományos paraszti életformának megfelelően Keller Teréz nagymamájával töltötte a legtöbb időt. Vele aludt egy ágyban, kisgyerek korában ő vigyázott rá, tőle tanult főzni, ő tanította kézimunkázni, belenevelte a hívő katolikus ember szokásaiba, s példát adott arra, miként lehet németként Magyarországon élni. Teri néni igen sok emléket őriz, s idéz fel nagymamájáról, aki Teri néni szerint, mindenhez értett. A népi vallásosság, s népi gyógyászat kapcsolatára nagymamája példáján így emlékezik: „Szenteltvíz mindig volt otthon. Fával tüzeltünk, s mikor betegek voltunk, a nagymama kivett egy kis paraszt, ráöntötte a szenteltvizet, és azt be kellett lélegeznünk. Gyógyított minket.” A nagymamának még gótbetűs, német nyelvű imakönyve volt, abból imádkozott. A templomba is együtt jártak, minden vasárnap a várba mentek misére. A családban mindenki vallásos volt. Mikor elmentek valahova, és kimentek a kapun, a nagymama mindig ezt mondta: "Mikor kilépsz a kapunk, vess egy keresztet, sose tudod, mi érhet!" A nagymama sütötte a kenyeret, mielőtt megszegte azt, mindig keresztet vetett az aljára.

Debreczeni Jánosné a nagymamájától tanult kézimunkázni. Már gyerekkorában szeretett különböző kreatív, kézi tevékenységeket folytatni. A régi ház padlóját napjában többször is meg kellett locsolni vízzel. Erre a célra egy bádgedény alját kilyukasztották, abba tettek vizet, így éppen csak csurgott belőle. Teri néni ekkor is

virágmintákat locsolt a padlóra. A kézművesség szeretete máig jellemzi életét, mindig muszáj valamit csinálnia. Mostanában leginkább tojások festésével, valamint rongybabák készítésével foglalatkosodik.

A Keller család földműveléssel és állattartással foglalkozott, 25 holdon gazdálkodtak. Földjeik a közelben voltak, az Aranyos-völgyben, valamint a mai Füredi út és az Almádi út mellett. Keller Teréz nagymamája 1950-ig német viseletet hordott, jól beszélt németül. Szülei már csak jól értettek németül, de keveset beszéltek, inkább csak akkor, ha nem akarták, hogy a közelben lévő gyerekek megértsék őket. Debreczeni Jánosné és testvérei már nem nagyon beszélnek németül, inkább csak megértik. Szüleik taníttatták őket, Debreczeni Jánosné a neves veszprémi Ranolder Intézetben tanult. A polgári iskola befejezése után az Angol Kisasszonyokhoz ment gyors és gépiró iskolába, de közben beszűntették az iskolát, és nem lehetett befejezni. Testvérei a Szent István iskolába jártak, mert ez akkorra már felépült. Családjuk a környék, a Temető-hegyi németiség mindennapjait élte. Ez volt az a közösség, ahova tartoztak.

A II. világháború idején a tisztaszobában német katonák laktak, később oroszok. A világháborút követő politikai változások a Keller család életét is megváltoztatták. Az 50-es évek kitelepítései a tágabb rokonságot ugyancsak érintették. A térszerítés és a vagyonek Kobzások következtében az addig hagyományos módon gazdálkodó család megélhetése megváltozott. Teri néni édesanyja, mint sokan mások is, a Veszprémben épült gyárban kényszerült munkát vállalni.

A történelem viharai közepette kötött házasságot Keller Teréz Debreczeni Jánossal 1949-ben és a Bakony u. 8. szám alá költöztek. Ekkor körülbelül fél évig 8-an éltek a két szobában. Az ifjú pár a tisztaszobában lakott. A szűköség miatt a fiatalok a közeli Szikra utcában kerestek, s találtak albérletet, mert mégiscsak szerettek volna egyedül lenni. Debreczeni Jánosné ekkor kapta meg hozományát, a cseresznyefa szobabútort (ágyakat, szekrényt). A Szikra utcában született meg első gyermekük, János.

1950-ben Veszprém városában több helyen is árultak házhelyet, s a fiatalok a Füredi úton vettek egyet. Később a Bakony utcához közel új utcát jelöltek ki, a Szikra utcát, s itt is kínáltak házhelyeket. A Debreczeni házaspár rögtön vásárolt házhelyet. Debreczeni Jánosné mindenképpen közel akart maradni szüleihez, s ragaszkodott a környékhez is. „Én csak ide ragaszkodtam, itt születtem. Itt megvettük ezt a házhelyet, ez egy zöld, bokros terület volt, és mindent ki kellett irtani. Meg volt adva, hogy hány év alatt itt háznak kell állnia, muszáj volt iparkodni vele. Ahogy pénzünk volt.” A területet ki kellett gazolni, s megkezdődtek a földmunkák. Amikor az építési tervet elfogadta a hivatal, meghatározták, hogy 1954-re készen kell állnia a háznak. Az alaptól kezdve mindent Debreczeni János és felesége épített. A nagyobb munkákhoz, falazáshoz, tetőhöz barátokat, ro-

konokat hívtak segítségül. Amikor összefogtak a barátok, kőművesek, ácsok, a feleség főzte az ebédet, vacsorát. A telek alatt nem messze volt a Keller család Aranys-völgyi földje, ahol tököt, babot, kukoricát termesztettek. Teri néni nagymamája a föld közelsége miatt is sokszor meglátogatta őket az építkezés alatt, s utána is. 1954-ben költöztek be a házba, ahol még csak egy szoba, konyha, éléskamra volt. A mellékhelyiséget a házon kívül, téglából építették. Fürdőszoba nem volt, de a környéken akkor még senkinek sem. Amikor beköltöztek a házba, még nedvesek voltak a falak, s a ház kívülről nem is volt bepucolva, csak belülről, de be kellett költözniük. A villanyt és a vizet bevezették, a konyhában volt egy régmódi falicsap. Csatorna nem volt, csak derítő. 1956-ban megszületett Éva lányuk, így már 4-en lakták a házat.

A lakószoba berendezése ekkor a következőképpen alakult. Az ajtóval szemben az utcai falon egy hármablak nyílott, mellette, bal oldalon a sarokban szárnyas toalett-tükör állt. Az ajtó előtt, a bal oldali falon két egymáshoz tolt szerkény volt. A szekrényekkel szemközt két egymáshoz tolt ágy, mellettük, az ajtótól jobbra lévő helyen a gyerekágy állt. Később az összetolt ágyak elé illesztettek egy másik ágyat is a nagyobb gyermek számára. Ezt a bútorregyűttest kapta Keller Teréz hozományként.

Debreczeni János ácsként dolgozott, brigádvezető volt. Teri néni pedig gyermekci születését megelőzően a veszprémi Ofotért üzletének alkalmazásában állott.

Mivel Debreczeni János az 1956-os forradalomban részt vett, a megtorlást követően elveszítette állását, évekig nem alkalmazták, végül a veszprémi egyetem építésénél kezdhetett el dolgozni. Teri néninek is munkát kellett vállalnia, de a férje „ellenforradalmisága” miatt nem, illetve csak nehezen kapott állást. A Bakony Művekbe édesanyja révén került, s azután onnan is ment nyugdíjba 1980-ban. Nyugdíjasként a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban dolgozott teremőrként.

A nehéz esztendőket szüleik segítségével vészelték át, akik mindig hoztak egy kis hazait, azaz rendszeresen hoztak nekik ételmet. Helyzetük rendeződése után 1964-ben vállalkoztak házuk modernizálására, bővítésére. Ekkor építettek még egy szobát és egy konyhát az eredeti épülethez hozzátoldva, s kialakították a régi konyhából a fürdőszobát. Az új egység alá pincét építettek. A felújítás költségeit az akkor népszerűvé vált OTP-kölcsönből fedezték.

A szülők a régi szobában laktak, a gyerekek pedig az újonnan kialakított szobában. A szobai bútort ekkor lecserélték, a még ma is meglévő, sötétbarna, lakkozott együttesre. A családi élet színtere a konyha volt, s maradt is. A konyha bútorait, asztalt, hokedliket, konyhaszekrényt Debreczeni János készítette, felesége pedig befestette. Debreczeni Jánosné a közös készítésű kerítésre nagyon szívesen emlékszik vissza. A kerítés egyes deszkáinak a tetején egy-egy tulipánfejet faragott a készítő, Debreczeni János, felesége pedig egyesével

festette le a kerítés deszkáit, a tulipánfejeket váltakozva piros és sárga színűre mázolta. Mindenki a csodájára járt a színes kerítésnek. Mára a kapu kivételével az összes kerítésdeszkát ki kellett cserélni, de a kapu még felidézi a régi pompát.

A házhoz melléképületek is tartoztak, hiszen egészen a 80-as évekig tartottak baromfit s disznót is.

Gyermekeiket a sok nehézség ellenére taníttatták, János fiuk építész szakmát tanult, Éva lányuk pedig közgazdaságtant. Fia, a házasságát követően 3 évig élt szüleiével, majd elköltözött. Két fia van. A lányuk otthonról a férjéhez költözött, 3 gyermeke született.

1982-ben pedig meghalt Debreczeni János, és felesége azóta egyedül lakja a házat. Debreczeni Jánosné az 1990-es évek elején beszélgetésre invitálta gyermekeit, hogy a ház gondjait, bajait megtárgyalja velük. Ennek során úgy döntöttek, János fia megveszi a testvéreinek a házra eső örökségrészt, s elvégzi a szükséges felújításokat. Erre már nagy szükség volt, hiszen az egyedül lakó Debreczeni Jánosné nem tudta elvégezni a különböző javításokat a házon. „Mondtam nekik, én azt kívánom, hogy rendezzék el életemben ezt a ház dolgot. Én örülök neki, mert az egész tetőt ki kellett cserélni. Ugy van megcsinálva, hogy amíg én élek, addig ide nem jön senki.”

A fiú, Debreczeni János a telekből cladott egy kis részt, ahol a régi melléképületek s egy nagy diófa álltak. Miután a felújításhoz szükséges anyagiakat előteremtette, nekifogott az épület felújításának. Azonban építész révén a ház külső formáját kissé megváltoztatta. „Azért így újította fel, mert a régi családi házunk gádoros volt, kívül bolthajtásos, homlokzata macskalépcsős. Ez a stílus tetszett neki, ez volt az álma. A szoba is gerendás lesz, ahogy a régi is az volt.”

1997-ben megújult a ház, a teraszon 3 oszlop tartja a kiugró tetőteret, az így kialakított oszlopok között kosárvíz található, amely a régi tornácos, gádoros házak külső megjelenését idézi fel. Az udvar rendezését is 1997-ben vitték véghez. A kert sarkában építettek egy garázst, ezt jelenleg is a fiú használja. A kertet befűvezték, s kis tavacskát is létesítettek. "A kertet a fiámék gondozzák, én csak a teraszon lévő virágaimat."

A ház belsejének állapota még változatlan, de a további átalakítást már eltervezték. Debreczeni Jánosné az első szobát, s a konyhát használja leginkább, a kisszoba a fia dolgozószobája. A lakásban cserépkályha ad meleget. Az első szobában az ajtótól balra lévő falrészén három, egymáshoz tolt szerkény áll- a középső üveges, a két szélső egész ajtóval zárt-, az ajtóval szemközti falon pedig egy alacsonyabb, üveges szerkény található, tetején a televízió. Ettől balra nyílik az ablak. Az ajtótól átellenes sarokban a falon könyvespolcok lógnak, alattuk egy íróasztal. Az ajtótól jobbra lévő sarokban L-alakban két, falhoz állított ágy található, amelyek fölött a falon egy-egy polc van. Az ágyakon és ezeken a polcokon tartja Teri néni a babáit, amelyeket nagyon szeret, s feltve őriz. A szoba közepén két fotel, és egy dohányzóasztal van.

Bár 1982 óta Teri néni egyedül lakik a Szikra utcai házban, azért még sincsen egyedül, gyermekei, unokái szeretete, melegsége veszi őt körül. Egy átlagos napi, heti tevékenységét így írhatjuk le: Felkelés után rögtön iszik egy kávét, s bekapcsolja a rádiót, meghallgatja az 5 órás híreket. A rádió különben egész nap szól, hogy ne legyen olyan egyedül. Megmosakszik, felöltözik, s ellátja a kutyáját. Reggel mindig átgondolja, mit is kell tennie aznap, s ezt meg is teszi. Amennyiben szükséges, elmegy vásárolni, de erre nem kerül sor minden nap. Később vagy főz valamit ebédre, vagy melegít. Kézimunkázik, varr egy kis babaruhát, vagy nézi a televíziót, de tévézés közben is csinál valamit. A sorozatokat nézi, de csak a jókat, az akciófilmeket nem szereti. Mostanában érdekli a politika. „Úgyhogy nem unatkozom, életemben sose unatkoztam. Nagyon szeretek olvasni. A történelmet nagyon szeretem. Nagyon szeretem a könyveket, még mindig vásárolok ám. Most is megrendeltem pl. az Ady-nak a verseskötetét, mert nincs meg, szeretem Adyt is.” Délutánonként soha nem fekszik le, esetleg csak a szobai fotelbe pihen el. Hat hetente mos, ilyenkor az egész napját erre szánja. Minden csütör-

tökön megy a postára, hetilapokat vásárol, valamint lottót, mert bár soha nem nyert, de azt mindig meg kell vennie. A családja rendszeresen keresi, látogatja. Fia szinte naponta, a lánya minden szombaton. Ekkor bevásárolnak számára, hogy a nagyobb, nehéz dolgokat ne kelljen cipelnie. A családi ünnepekkor, húsvétkor, karácsonykor együtt ünnepelnek, hol nála, hol a fiánál, hol a lányánál találkoznak. A virágokat, növényeket nagyon szereti, mostanra már csak a teraszon lévő virágokat gondozza, a fia pedig a kertre ügyel. Sokat hívják a barátnői, és a Deutsch Klubból is gyakran keresik. A rendezvényekre creje szerint eljár, bár ha későn kezdődnek, nem megy el. A német nyelvű misén is részt vesz a László-templomban. Német család sarjának tartja magát, azonban alapjában véve a nagymamája érték - és életszemléletét őrzi. „Amikor 1936-ban, a népszámláláskor jöttek az özszeírók, a nagymama mindig mondta, hogy mi magyarok vagyunk, azt kell bevallani, ez a föld fogadott minket be. És milyen okos volt. Aki németnek vallotta magát, azt elővették, amikor a kitelepítések voltak. Ez az ország nekünk otthont adott, úgyhogy ide tartozunk.”

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

- HUNGLER 1988 = HUNGLER J.: Veszprém településtörténete. Veszprém 1988
 ILA-KOVACSICS 1964 = ILA B. - KOVACSICS J.: Veszprém megye helytörténeti lexikona. Budapest 1964
 HORNIG 1912 = Báró HORNIG K.: Veszprém múltja és jelene. Veszprém 1912
 LACKOVITS 1984 = S. LACKOVITS E.: A városlődi Noé-ház. in.: Veszprém megyei honismereti tanulmányok 10. (Veszprém) 1984. 141-146.
 KISS 1984 = KISS A-né: A lakáskultúra változása Németbányán a századfordulótól napjainkig. in.: Veszprém megyei honismereti tanulmányok 10. (Veszprém) 1984. 29-38.

- ¹ HUNGLER 1988.151.
² HUNGLER 1988.151.
³ ILA-KOVACSICS 1964. 379.
⁴ HORNIG 1912. 66.
⁵ LACKOVITS 1984. 141.
⁶ KISS 1984. 32.

Debreczeni Jánosné Keller Terézia, Debreczeni János, Ujj Józsefné Arnhoffer Terézia, Ujj József adatközlőimnek köszönöm szíves türelmüket és segítségüket. A családfát Kővári Lászlóné készítette.

Köszönöm S. Lackovits Emőke kritikai észrevételeit, tanácsait és segítségét.

FAMILY AND HOUSING HISTORY BASED ON THE RECOLLECTIONS
OF A MEMBER OF AN OLD GERMAN FAMILY IN TEMETŐ-HEGY, VESZPRÉM

This study presents the Veszprém section of the exhibition, "Housing history. On the track of Germans in the lands along the Danube," to be held in July 2002 by the Central Museum of Danube Swabians in Ulm. Details of my research relevant to this subject are reported here, based on the recollections of Mrs. Jánosné Debreczenyi, a member of an old German family from Temeto-hegy [Cemetery Hill]. The research is centred on Mrs. Jánosné Debreczenyi herself, as well as her Veszprém dwelling house.

From the 17 hundreds, German families working in animal husbandry and agriculture settled in the Temeto-hegy district of the city of Veszprém. The unified nature of Temeto-hegy in terms of nationality disintegrated after World War II, and many young people from the German families moved to other districts of the city or to other settlements.

Mrs. Jánosné Debreczenyi née Teréz Keller is a member of one of the German families of Hungary. Her ancestors settled in Veszprém county in the early 17 hundreds. Her parents, György Keller and Teréz Krammer, were married in 1928, then moved into number 8 Bakony Street in Temeto-hegy. Teréz Keller was born here in 1929, followed by her siblings Erzsébet, Katalin and György. Anna Jung also lived with the family. They all have pleasant memories of this house and the years spent here. The political changes following the world war also altered the life of the Keller family. The resettlements of the 50s also affected the more distant relatives. As a result of the formation of co-operatives and the confiscation of property, the family, which had farmed in a traditional manner until that time, could no longer make a living in this way, and they were forced to take on work in a local factory.

In the midst of the storms of history, Teréz Keller married

János Debreczenyi in 1949. For a few months, they lived in Bakony Street under rather strait circumstances, then they moved into rented accommodation in the neighbouring Szilvádi Street. Their son János was born here in 1950. They began building their new home in Szikra Street in 1952, and moved into it 1954. Then in 1956, their daughter Éva was born. The house originally had one room and a kitchen, and this was extended in 1962 with a further room and a bathroom.

János Debreczenyi worked as a carpenter; he was a foreman. Mrs. Jánosné Debreczenyi worked continuously from 1958, then in a Veszprém factory from 1960 from where she retired in 1980. As a pensioner, she worked as a caretaker in the Veszprém Dezso Laczkó Museum.

They educated their children: their son János learnt the architect's profession, and their daughter Éva political economics. Following his marriage, their son lived for three years with his parents, then moved out. He has two sons. Their daughter moved in with her husband, and has three children.

They kept animals alongside the Szikra Street house: poultry and also pigs. They gave up keeping animals when János Debreczenyi fell ill. János Debreczenyi died of his sickness in 1982.

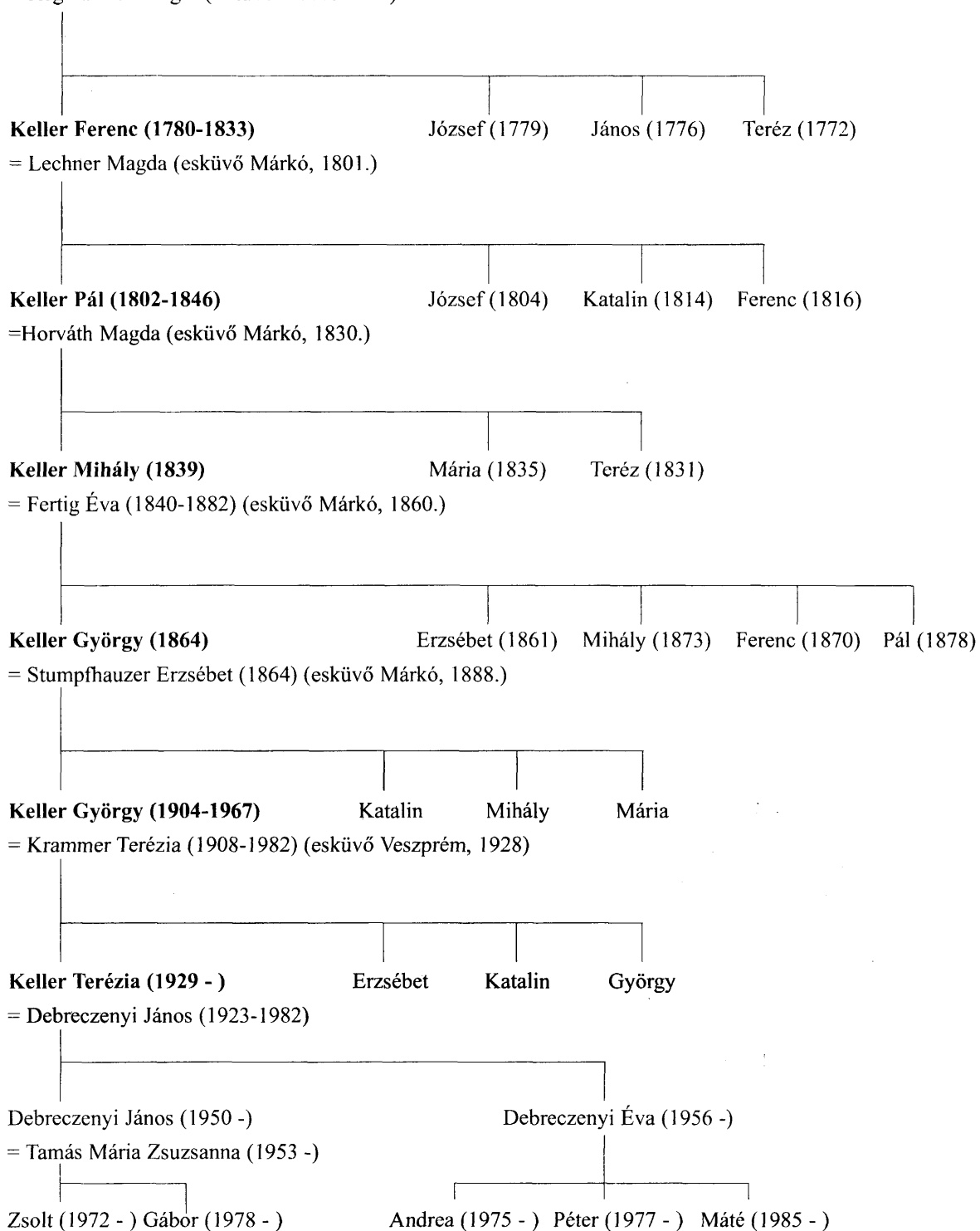
Mrs. Jánosné Debreczenyi was left on her own, and since then has lived alone in the house. She is often visited by her children and grandchildren.

In 1997, the outside of the house was completely renovated and transformed by Mrs. Jánosné Debreczenyi's son János Debreczenyi. Since the transformation, the house has borne the external features of the old German houses built in the 18 hundreds, indicating the emotional attachment of the Debreczenyi family to their German ancestry.

A Keller család egyenesági rokonsága

Martinus Keller

= Regina Wurzinger (esküvő Márkó 1772)

1. ábra. Esküvői kép. Temető-hegy, Veszprém 1939. LDM Fotónegatívár N/10449. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)

Figure 1. Wedding photograph. Temető-hegy, Veszprém 1939. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

2. ábra. Keller György és Krammer Teréz esküvői képe. Veszprém 1928. LDM Fotónegatívár N/10448. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)

Figure 2. Wedding photograph of György Keller and Teréz Krammer. Veszprém, 1928 (Photo: Zs. Oszkó 2001)

3. ábra. Keller György legénykorában.
Veszprém 1923. LDM Fotónegatívár
N/10446. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
Figure 3. György Keller in his bachelor
days. Veszprém, 1923. (Photo: Zs. Oszkó
2001)

4. ábra. Keller Teréz szüreti bálon.
Veszprém 1948. LDM Fotónegatívár
N/10450 (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
Figure 4. Teréz Keller at a vintage ball.
Veszprém 1948. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

5. ábra. Keller Teréz és Debreczeni János
esküvői képe. Veszprém 1949. LDM
Fotónegatívár N/10451 (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
Figure 5. Wedding photograph of Teréz
Keller and János Debreczeni. Veszprém
1949. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

6. ábra. Debreczeni Jánosné gyermekei:
Éva és János. Veszprém 1958. LDM
Fotónegatívár N/10452 (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
Figure 6. Mrs. János Debreczeni's children,
Éva and János. Veszprém, 1958. (Photo: Zs.
Oszkó 2001)

7. ábra. Debreczenyi Jánosné unokái, Andrea, Péter és Máté. Veszprém 1984. LDM Fotónegatívár N/10456 (Fotó: Oszkó Zs. 2001)

Figure 7. Mrs. János Debreczenyi's grandchildren Andrea, Péter and Máté. Veszprém 1984. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

9. ábra Debreczenyi János és felesége, Zsolt és Gábor unokáikkal. Veszprém 1981. LDM Fotónegatívár N/10459 (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
Figure 9. Wedding photograph of Teréz Keller and János Debreczenyi. Veszprém 1949. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

8. ábra. Keller Györgyné dédunokáival a Szikra utcában. Veszprém 1980. LDM Fotónegatívár N/10457 (Fotó: Oszkó Zs. 2001)

Figure 8. Mrs. György Keller with her great-grandchildren in Szikra street. Veszprém 1980 (Photo: Zs. Oszkó 2001)

10. ábra. Debreczenyi Jánosné az Unszere Wurzeln — Európa kicsinyben című rendezvényen., Veszprém 2001. LDM Fotónegatívár N/10472. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)

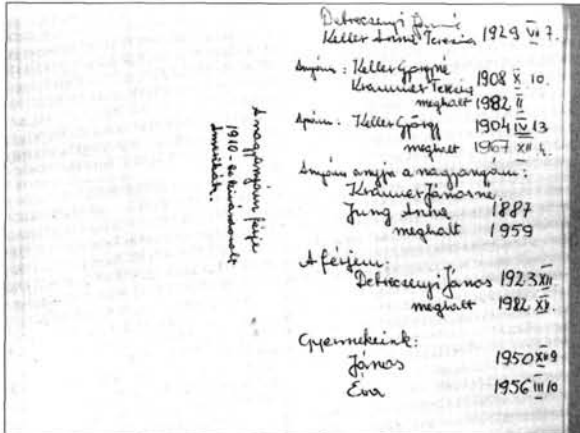
Figure 10. Mrs. János Debreczenyi's at the event Unszere Wurzeln (Our roots) - Europe in miniature. Veszprém 2001. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

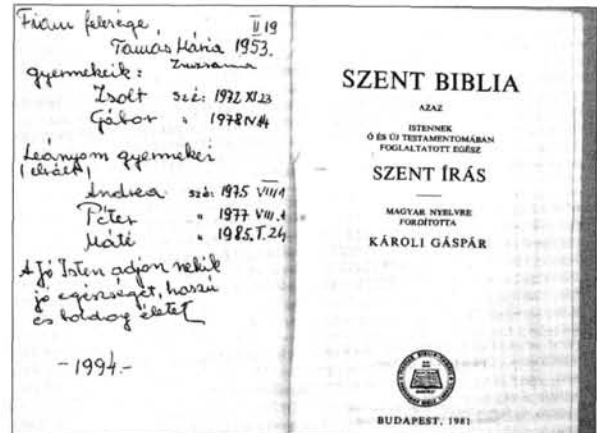
11. ábra. A régi, Bakony utcai ház építési évét őrző szemüvegtok. LDM Fotónegatívár N/10470 (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
 Figure 11. Spectacle case commemorating the construction year of the old, Bakony street house. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

12. ábra. Rongybaba — Debreczeni Jánosné készítette, 2001-ben LDM Fotónegatívár N/10468 (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
 Figure 12. Rag doll — made by Mrs. János Debreczeni in 2001. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

13. ábra. Családi adatok a Bibliában LDM Fotónegatívár N/10467. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
 Figure 13. Family data in the Bible (Photo: Zs. Oszkó 2001)

14. ábra. Családi adatok a Bibliában LDM Fotónegatívár N/10466. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
 Figure 14. Family data in the Bible (Photo: Zs. Oszkó 2001)

15. ábra. Debreczenyi Jánosné szüleivel, testvéreivel a régi házuk előtt. Veszprém 1948. LDM Fotónegatívár N/10436. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)

Figure 15. Mrs. János Debreczenyi with her parents and siblings in front of the old house. Veszprém 1948. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

16. ábra. Debreczenyi Jánosné a Szikra utcai ház előtt. Veszprém 1980-as évek. LDM Fotónegatívár N/10458. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)

Figure 16. Mrs. János Debreczenyi in front of the Szikra street house. Veszprém in the 1980s (Photo: Zs. Oszkó 2001)

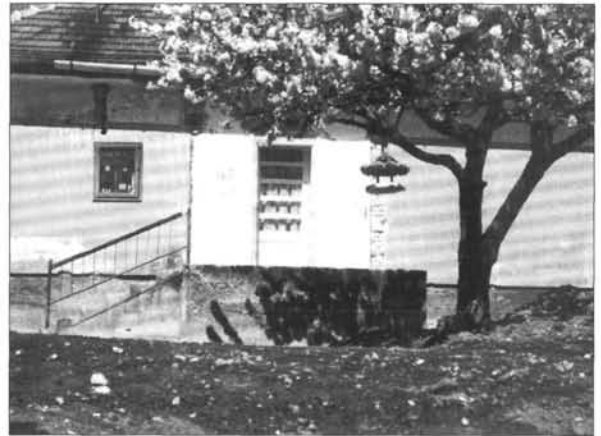

17. ábra. A Debreczenyi família Szikra utcai családi háza. Veszprém 1980. LDM Fotónegatívár N/10454. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)

Figure 17. The Debreczenyi family's Szikra street house. Veszprém 1980. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

18. ábra. A Szikra utcai ház. Veszprém 1980-as évek. LDM Fotónegatívár N/10462. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
Figure 18. The Szikra street house. Veszprém in the 1980s (Photo: Zs. Oszkó 2001)

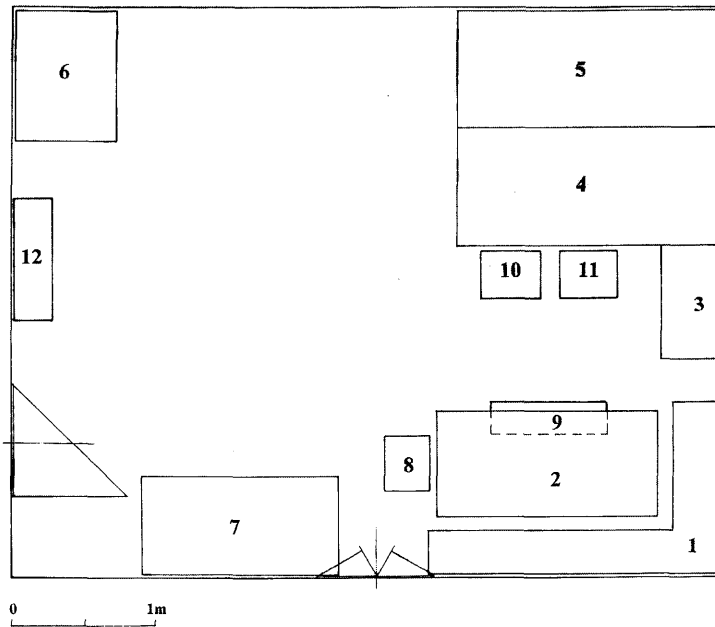

19. ábra. A Szikra utcai ház a terasz lebontása után, Veszprém 1996. LDM Fotónegatívár N/10463. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)
Figure 19. The Szikra street house after the terrace had been demolished. Veszprém 1996. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

20. ábra. A Szikra utcai ház megújult, kosáríves terasza. Veszprém 1996. LDM Fotónegatívár N/10464. (Fotó: Oszkó Zs. 2001)

Figure 20. The renovated, three-centered arch terrace of the Szikra street house. Veszprém 1996. (Photo: Zs. Oszkó 2001)

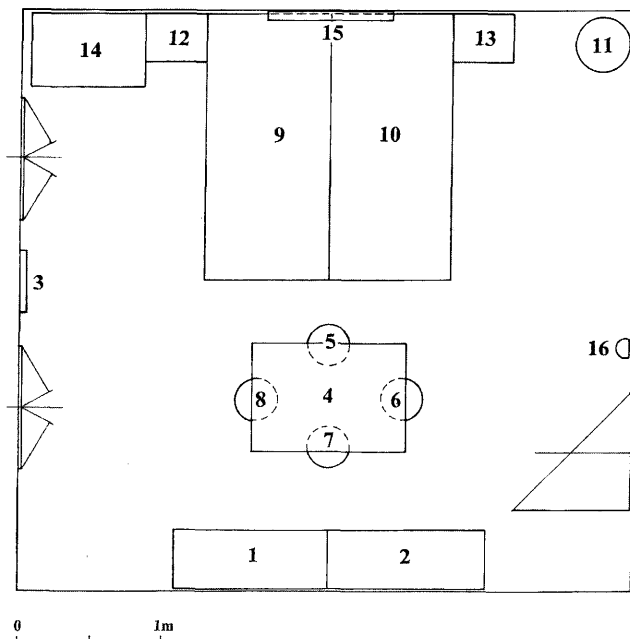

1. sarokpad
2. asztal
3. szekrény
4. ágy
5. ágy
6. tűzhely
7. ágy
8. szék
9. szék
10. szék
11. szék
12. hosszú sáml

1. corner bench
2. table
3. cupboard
4. bed
5. bed
6. fireplace
7. bed
8. chair
9. chair
10. chair
11. chair
12. long stool

21. ábra. A Bakony utca 8. szám alatti ház hátsó szobájának berendezése 1950-ig. (Rajz: Sári J.-né)

Figure 21. Furnishings in the back room of number 8 Bakony street up until 1950. (Graphics: Mrs. J. Sári)

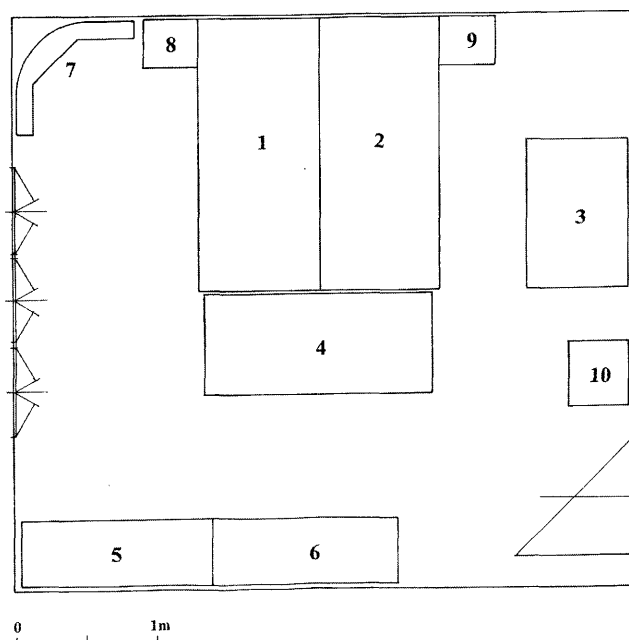

1. szekrény
2. szerkény
3. tükör
4. asztal
5. szék
6. szék
7. szék
8. szék
9. ágy
10. ágy
11. kályha
12. éjjeli szekrény
13. éjjeli szekrény
14. toalett tükör
15. szentkép (Szűz Anya Jézussal)
16. szenteltvíz tartó

1. cupboard
2. cupboard
3. mirror
4. table
5. chair
6. chair
7. chair
8. chair
9. bed
10. bed
11. stove
12. bedside table
13. bedside table
14. toilet glass
15. devotional picture (Virgin Mother with Jesus)
16. holy water stoup

22. ábra. A Bakony utca 8. szám alatti ház tiszta szobájának berendezése 1950-ig. (Rajz: Sári J.-né)

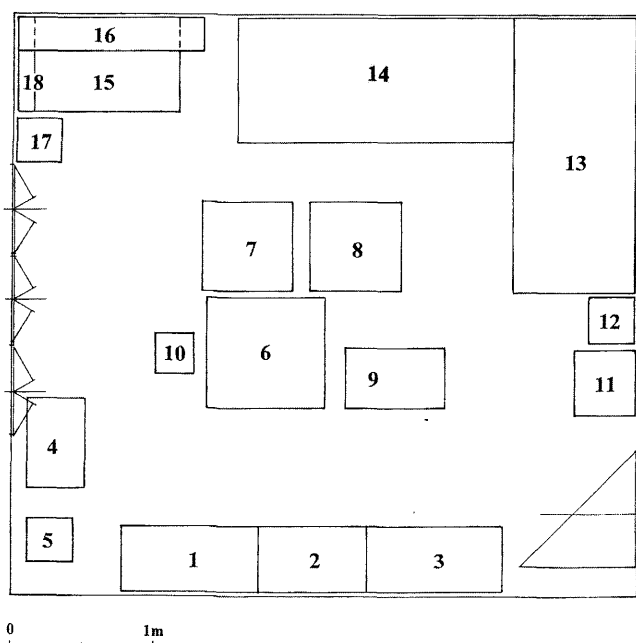
Figure 22. Furnishings in the living room of number 8 Bakony street up until 1950. (Graphics: Mrs. J. Sári)

1. ágy
2. ágy
3. kiságy
4. sezlony
5. szekrény
6. szekrény
7. három-szárnyas toalett tükör
8. éjjeli szekrény
9. éjjeli szekrény
10. kályha

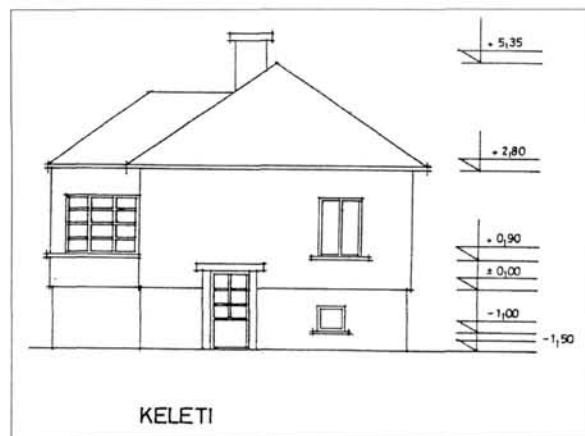
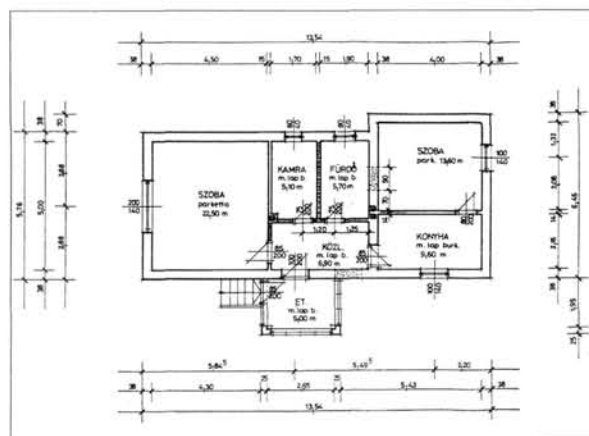
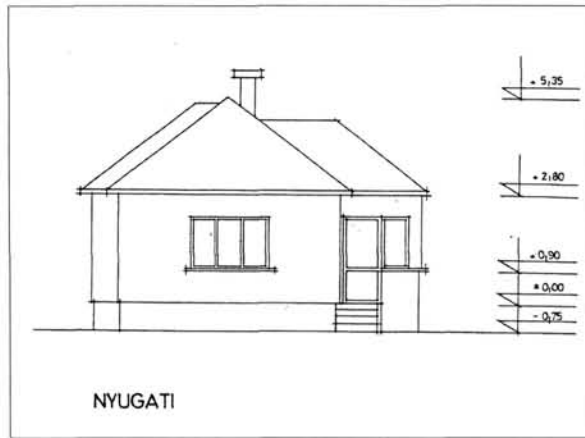
1. bed
2. bed
3. cot
4. couch
5. cupboard
6. cupboard
7. winged toilet glass
8. bedside table
9. bedside table
10. stove

23. ábra. A Szikra utca 2. szám alatti ház szobájának berendezése 1962-ig.
(Rajz: Sári J.-né)
Figure 23. Furnishings in the room of number 2 Szikra street up until 1962
(Graphics: Mrs. J. Sári)

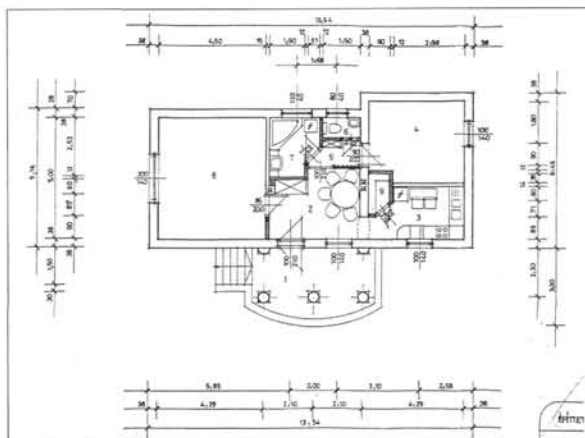
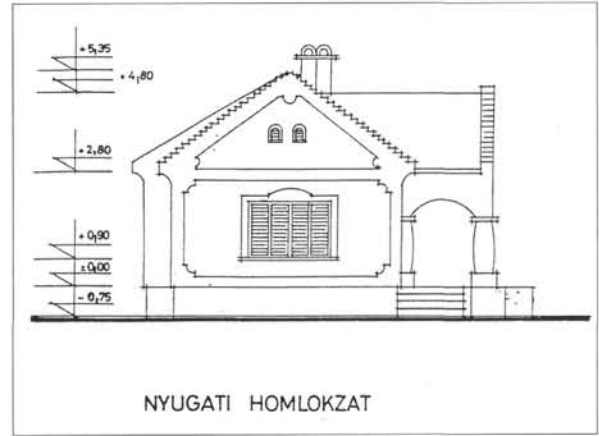

1. kétajtós ruhás szekrény	1. wardrobe with two doors
2. felül üveges, polcos szekrény	2. cabinet with shelves, upper half glazed
3. kétajtós ruhás szekrény	3. wardrobe with two doors
4. TV-szekrény	4. TV cabinet
5. szék	5. chair
6. dohányzó asztal	6. smoking table
7. fotel	7. armchair
8. fotel	8. armchair
9. hintaszék	9. rocking chair
10. küsszék	10. small chair
11. cserépkályha	11. tiled stove
12. szék	12. chair
13. ágy	13. bed
14. ágy	14. bed
15. festett láda	15. painted chest
16. polc	16. shelf
17. szék	17. chair
18. virágállvány	18. plant stand

24. ábra. A Szikra utca 2. szám alatti ház szobájának berendezése 2001-ben. (Rajz: Sári J.-né)
Figure 24. Furnishings in the room of number 2 Szikra street in 2001
(Graphics: Mrs. J. Sári)

25. ábra. A Szikra utca 2. lakóház alaprajza. (Rajz: Debreczenyi J.)
 Figure 25. Ground plan and construction design for renovation at number 2 Szikra street (Produced: J. Debreczenyi)

26. ábra. A Szikra utca 2. lakóház felújításának építészeti rajza. (Rajz: Debreczenyi J.)
 Figure 26. Ground plan and construction design of the dwelling house at number 2 Szikra street (Produced: J. Debreczenyi)

